

Рішення
разової спеціалізованої вченої ради ID 17026
про присудження ступеня доктора філософії

Здобувач ступеня доктора філософії Єлизавета Буртова, 1980 року народження, громадянка України, освіта вища: закінчила у 2001 році Національний університет внутрішніх справ і отримала повну вищу освіту за спеціальністю «Правознавство» та здобула кваліфікацію юриста.

У 2022 році закінчила магістратуру Українського державного університету науки і технологій за спеціальністю «Менеджмент» в галузі знань «Управління та адміністрування», а в лютому 2024 року отримала диплом магістра з галузі знань «Соціальні та поведінкові науки» за спеціальністю «Психологія» ВНЗ «Університет імені Альфреда Нобеля» та здобула кваліфікацію магістра психології, викладача закладу вищої освіти, працює керівником ТОВ «Буртова Є.Д.», виконала акредитовану освітньо-наукову програму «Професійна освіта» у Вищому навчальному закладі «Університет імені Альфреда Нобеля».

Разова спеціалізована вчена рада, утворена наказом ВНЗ «Університет імені Альфреда Нобеля», м. Дніпро від «01» вересня 2026 року № 277-ОД у складі:

Голови разової ради: Наталії Волкової, доктора педагогічних наук, професора, завідувача кафедри психології та педагогіки ВНЗ «Університет імені Альфреда Нобеля»;

Рецензентів:

Вікторії Бикової, кандидата педагогічних наук, доцента, доцента кафедри психології та педагогіки ВНЗ «Університет імені Альфреда Нобеля»;

Ганни Вошколуп, кандидата педагогічних наук, доцента кафедри психології та педагогіки ВНЗ «Університет імені Альфреда Нобеля».

Офіційних опонентів:

Світлани Яланської, доктора психологічних наук, професора, декана факультету психології і соціальної роботи Полтавського національного педагогічного університету імені В.Г. Короленка;

Тамари Поясок, доктора педагогічних наук, професора, професора кафедри освітніх, математичних наук та інформатики Кременчуцького національного університету імені Михайла Остроградського.

на засіданні «24» жовтня 2026 року прийняла рішення про присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 01 Освіта/Педагогіка **Єлизаветі Буртовій** на підставі публічного захисту дисертації **«Підготовка майбутніх психологів до надання психологічної допомоги клієнтам у складних життєвих ситуаціях»**, за спеціальністю 015 Професійна освіта (за спеціалізаціями).

Дисертацію виконано у ВНЗ «Університет імені Альфреда Нобеля», м. Дніпро.

Науковий керівник здобувача – Ольга Лебідь, доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри психології та педагогіки ВНЗ «Університет імені Альфреда Нобеля».

Дисертацію подано у вигляді спеціально підготовленого рукопису українською мовою, який повністю відповідає вимогам до оформлення дисертації, затвердженим Наказом МОН України від 12.01.2017 р., №40.

Поставлені здобувачем наукові завдання вирішені повною мірою і таким чином мету дослідження досягнуто. Основні положення дисертації, що задекларовані здобувачем, містять елементи наукової новизни, рівень яких визначено коректно. Структура й обсяг роботи відповідають встановленим вимогам.

Наукова новизна і теоретичне значення результатів дослідження полягають у тому, що: уперше

- сформульовано авторське визначення поняття «складна життєва ситуація, що зумовлює потребу клієнта в психологічній допомозі» як складної життєвої ситуації, у якій інтенсивність негативного впливу, тривалість переживання та дефіцит власних адаптаційних ресурсів особистості унеможливають самостійне відновлення нею психоемоційної рівноваги й ефективного функціонування, що зумовлює необхідність залучення професійної підтримки психолога для аналізу ситуації, мобілізації ресурсів клієнта та відновлення його здатності самостійно долати життєві труднощі.

- систематизовано види складних життєвих ситуацій, що зумовлюють потребу клієнтів у психологічній допомозі, та сформульовано авторські визначення ситуацій втрати та горювання; сімейних і міжособистісних кризових ситуацій; ситуацій насильства та порушення особистої безпеки; ситуацій, пов'язаних із війною та її наслідками; ситуацій значущих життєвих змін та порушення адаптації; надзвичайних та екстремальних ситуацій; ситуацій загрози життю та суїцидального ризику;

- обґрунтовано сутність поняття «готовність майбутніх психологів до надання психологічної допомоги клієнтам у складних життєвих ситуаціях» як інтегративного особистісно-професійного утворення, що характеризує спрямованість і здатність майбутнього психолога до усвідомленого, практично дієвого, емоційно врівноваженого та відповідального здійснення психологічної допомоги з урахуванням специфіки складної життєвої ситуації, психологічного стану, потреб і ресурсів клієнта;

- визначено й обґрунтовано структуру готовності майбутніх психологів до надання психологічної допомоги клієнтам у складних життєвих ситуаціях, що охоплює мотиваційно-ціннісний, когнітивно-змістовий, емоційно-емпатійний, операційно-практичний та рефлексивно-особистісний компоненти;

- виокремлено, теоретично обґрунтовано та експериментально перевірено комплекс педагогічних умов підготовки майбутніх психологів до надання психологічної допомоги клієнтам у складних життєвих ситуаціях: збагачення змісту професійної підготовки майбутніх психологів проблематикою надання психологічної допомоги клієнтам у різних типах складних життєвих ситуацій; організація практикоорієнтованого освітнього середовища на основі моделювання професійної діяльності майбутніх психологів щодо надання психологічної допомоги клієнтам у складних життєвих ситуаціях; рефлексивно-супервізійний супровід майбутніх психологів у процесі оволодіння способами надання психологічної допомоги клієнтам у складних життєвих ситуаціях;

- розроблено змістово-методичне забезпечення реалізації педагогічних

умов, структуроване за змістово-інформаційним, практико-моделювальним, рефлексивно-супервізійним, самостійно-пошуковим і контрольно-оцінювальним блоками та спрямоване на цілісне формування компонентів досліджуваної готовності.

уточнено:

– сутність поняття «складна життєва ситуація» шляхом його розмежування із суміжними поняттями «кризова ситуація», «критична ситуація», «екстремальна ситуація», «стресова ситуація», «психотравмувальна ситуація»; конкретизовано ознаки складної життєвої ситуації, що зумовлюють потребу клієнта в професійній психологічній допомозі;

– методологічні основи підготовки майбутніх психологів до надання психологічної допомоги клієнтам у складних життєвих ситуаціях, представлені системним, компетентнісним, діяльнісним, студентоцентрованим, аксіологічним, травмоінформованим та ресурсним підходами, концепціями й теоріями, що конкретизують їх положення відповідно до предмета дослідження, та принципами, які визначають практичну реалізацію означених методологічних орієнтирів у професійній підготовці майбутніх психологів.

подальшого розвитку набули:

– теоретичні положення щодо професійної підготовки майбутніх психологів, конкретизовані в контексті їх підготовки до надання психологічної допомоги клієнтам у складних життєвих ситуаціях через обґрунтування її змістової спрямованості, практикоорієнтованого характеру, наближення освітнього процесу до реальних умов професійної діяльності та забезпечення рефлексивного осмислення набутого досвіду;

– зміст, форми, методи, технології та засоби професійної підготовки майбутніх психологів до надання психологічної допомоги клієнтам у складних життєвих ситуаціях, зокрема через інтеграцію відповідної проблематики в освітні компоненти, застосування кейс-методу, ситуаційних професійно орієнтованих завдань, рольового та імітаційного моделювання, навчальних симуляцій, рефлексивного діалогу та супервізії.

Практичне значення результатів дослідження полягає в розробці, апробації та впровадженні в процес професійної підготовки майбутніх психологів змістово-методичного забезпечення реалізації педагогічних умов їх підготовки до надання психологічної допомоги клієнтам у складних життєвих ситуаціях. Модернізовано зміст освітніх компонентів «Психодіагностика. Практикум загальної психології», «Психологія розвитку та вікова психологія», «Соціальна психологія», «Психологія особистості», «Тренінг комунікативності та креативності», «Дитяча психологія», «Кризове телефонне консультування» шляхом його доповнення тематикою складних життєвих ситуацій, психологічних станів, потреб і ресурсів клієнтів, вікових, особистісних і соціально-психологічних особливостей їх переживання, психодіагностичного вивчення клієнта, професійної комунікації, технологій психологічної допомоги та професійно-етичних засад її надання.

Здобувач має 13 публікацій, з яких: 5 статей у провідних наукових фахових виданнях України, внесених до міжнародних наукометричних баз, 8 тез доповідей у збірниках матеріалів міжнародних конференцій. Серед статей зокрема:

1. Лебідь О.В., Буртова Є.Д. Складна життєва ситуація як ключова дефініція у структурі поняття «готовність майбутніх психологів до надання психологічної допомоги клієнтам у складних життєвих ситуаціях». *Перспективи та інновації науки*. 2025. № 8 (54). С. 541–552. DOI: 10.52058/2786-4952-2025-8(54)-541-552

2. Буртова Є.Д. Емпіричне уточнення педагогічних умов підготовки майбутніх психологів до надання психологічної допомоги клієнтам у складних життєвих ситуаціях. *Вісник науки та освіти*. 2025. № 11 (41). С. 1837–1849. DOI: 10.52058/2786-6165-2025-11(41)-1837-1849

3. Лебідь О.В., Буртова Є.Д., Пентко Ю.Є. Селф-коучинг як технологія підготовки майбутніх психологів до супроводу клієнтів, які перебувають у складних життєвих ситуаціях. *Вісник науки та освіти*. 2026. № 1 (43). С. 2214–2228. DOI: 10.52058/2786-6165-2026-1(43)-2214-2228

4. Буртова Є.Д. Сутність готовності майбутніх психологів до надання психологічної допомоги клієнтам у складних життєвих ситуаціях. *Alfred Nobel University Journal of Pedagogy and Psychology*. 2025. № 2 (30). С. 122–134. DOI: 10.32342/3041-2196-2025-2-30-10

5. Буртова Є.Д., Тютюнник С.В. Напрями інтеграції просвітницького компонента у зміст підготовки майбутніх психологів до надання психологічної допомоги клієнтам у складних життєвих ситуаціях. *Наукові інновації та передові технології*. 2026. № 6 (58). С. 1837–1847. DOI: 10.52058/2786-5274-2026-6(58)-1837-1847.

У дискусії взяли участь голова, рецензенти, офіційні опоненти та висловили зауваження:

Голова разової спеціалізованої вченої ради **Наталія Волкова**, доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри психології та педагогіки ВНЗ «Університет імені Альфреда Нобеля», м. Дніпро, **без зауважень**.

Вікторія Бикова, кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри психології та педагогіки ВНЗ «Університет імені Альфреда Нобеля», **зауваження:**

1. У першому розділі дисертації систематизовано сім видів складних життєвих ситуацій та щодо кожного з них розкрито типові психологічні прояви, потреби клієнтів і напрями психологічної допомоги. Водночас потребують чіткішого представлення критерії, покладені в основу запропонованої систематизації. Доцільно було б також пояснити можливості її застосування до ситуацій змішаного характеру, у яких поєднуються ознаки кількох виокремлених видів. Таке уточнення посилило б теоретичну визначеність запропонованої систематизації та її практичну придатність.

2. Здійснений авторкою аналіз українського і зарубіжного досвіду підготовки майбутніх психологів до надання психологічної допомоги клієнтам у складних життєвих ситуаціях має достатнє змістове наповнення. Водночас компаративний складник дослідження можна було б посилити шляхом систематизованого зіставлення проаналізованих освітніх програм за попередньо визначеними єдиними критеріями. Це дало б змогу чіткіше виявити спільні та відмінні характеристики українського й зарубіжного досвіду, визначити наявні тенденції та конкретизувати можливості використання його продуктивних

елементів в українській професійній підготовці майбутніх психологів.

3. Розроблене змістово-методичне забезпечення охоплює значний комплекс практикоорієнтованих матеріалів. Водночас у дисертації недостатньо показано, як ці матеріали поєднуються під час цілісного опрацювання конкретної професійної ситуації. Доцільно було б на прикладі одного кейсу представити послідовність роботи здобувачів: аналіз ситуації клієнта, вибір і моделювання способу психологічної допомоги, супервізійне обговорення та корекцію професійних дій. Це дало б змогу чіткіше розкрити механізм взаємодії розроблених блоків змістово-методичного забезпечення.

Ганна Вошколуп, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри психології та педагогіки ВНЗ «Університет імені Альфреда Нобеля», **зауваження:**

1. Одним із принципів підготовки майбутніх психологів до надання психологічної допомоги клієнтам у складних життєвих ситуаціях авторкою визначено принцип психологічної безпеки освітнього середовища. Водночас у роботі доцільно було б повніше конкретизувати організаційно-методичний механізм його реалізації під час рольового та імітаційного моделювання взаємодії «психолог – клієнт» у ситуаціях із високим рівнем емоційної напруженості. Зокрема, потребують детальнішого висвітлення підготовка здобувачів до виконання ролі клієнта, можливість відмови від участі в окремій симуляції, способи завершення ролі та проведення дебрифінгу, а також алгоритм дій викладача у разі актуалізації у здобувача власного травматичного досвіду або виникнення вираженої емоційної реакції. Така деталізація посилила б практичну реалізованість принципу психологічної безпеки освітнього середовища та полегшила б використання розроблених матеріалів іншими викладачами.

2. Розроблений авторкою комплекс професійних кейсів охоплює основні види складних життєвих ситуацій та забезпечує набуття здобувачами досвіду аналізу стану і потреб клієнта, визначення його запиту та обґрунтування способів психологічної допомоги. Водночас у дисертації доцільно було б чіткіше визначити критерії, за якими встановлюється рівень складності професійних кейсів, та обґрунтувати послідовність їх використання в процесі підготовки майбутніх психологів. На завершальних етапах підготовки до комплексу варто було б включити кейси, що відображають поєднання кількох взаємопов'язаних складних життєвих ситуацій і передбачають вибір між декількома можливими способами психологічної допомоги. Це дало б змогу виразніше простежити поступове ускладнення професійних завдань і наблизити їх зміст до реальних умов надання психологічної допомоги.

3. Для діагностики сформованості критерію практичної діяльності авторкою використано комплекс професійних кейсів, відповіді на які оцінювали незалежні експерти за визначеними показниками. Водночас у дисертації варто було б докладніше представити процедуру підготовки експертів до оцінювання, способи узгодження розуміння ними критеріїв і рівнів виконання завдань, а також результати перевірки погодженості виставлених оцінок. Це посилює обґрунтованість процедури оцінювання результатів виконання професійних кейсів та переконливість отриманих діагностичних даних.

Світлана Яланська, доктор психологічних наук, професор, декан факультету психології і соціальної роботи Полтавського національного педагогічного університету імені В.Г. Короленка, **зауваження:**

1. У розробленому авторкою змістово-методичному забезпеченні належну увагу приділено професійно-етичним аспектам надання психологічної допомоги клієнтам у складних життєвих ситуаціях, зокрема дотриманню меж професійної компетентності психолога та перенаправленню клієнта до інших фахівців за потреби. Водночас цей напрям можна було б розширити завданнями, спрямованими на відпрацювання саме міжпрофесійної взаємодії у складних випадках. Зокрема, доцільними були б комплексні професійні ситуації, у яких здобувач має не лише встановити необхідність залучення іншого фахівця або відповідної служби, а й обґрунтувати такий вибір, визначити послідовність подальших дій і місце психолога в загальному маршруті допомоги клієнтові. Це дало б змогу повніше відтворити реальні умови надання комплексної допомоги клієнтам у складних життєвих ситуаціях.

2. Загалом логічною та достатньо обґрунтованою є запропонована авторкою п'ятикомпонентна структура готовності майбутніх психологів до надання психологічної допомоги клієнтам у складних життєвих ситуаціях. Водночас дискусійним видається віднесення окремих показників до рефлексивно-особистісного компонента. Зокрема, поряд із рефлексивністю та професійною відповідальністю до його показників включено асертивність і соціальну впевненість у взаємодії з людьми. Не заперечуючи наведеної авторкою аргументації щодо їх значення для утримання стійкої професійної позиції психолога, вважаємо, що за своїм змістом ці характеристики можуть бути пов'язані також із комунікативним та операційно-практичним аспектами досліджуваної готовності. У зв'язку з цим обрана авторкою структурна належність зазначених показників потребує додаткової аргументації.

3. У дисертації зміст підготовки майбутніх психологів структуровано насамперед відповідно до основних типів складних життєвих ситуацій, водночас у розроблених матеріалах ураховуються окремі вікові та індивідуальні особливості клієнтів. На нашу думку, перспективним напрямом удосконалення змістово-методичного забезпечення може бути його подальша диференціація з урахуванням специфіки надання психологічної допомоги різним категоріям клієнтів, оскільки одна й та сама складна життєва ситуація може мати різні особливості переживання залежно від віку, соціального статусу, життєвого досвіду та особливих потреб людини. Зокрема, комплекс завдань можна було б розширити ситуаціями, що потребують адаптації професійних рішень до роботи з людьми старшого віку, військовослужбовцями й ветеранами, внутрішньо переміщеними особами та іншими категоріями клієнтів.

4. Заслугове на позитивну оцінку проведена авторкою організаційно-методична підготовка викладачів, залучених до реалізації педагогічних умов. Водночас з огляду на значну роль викладача в організації рольового та імітаційного моделювання, навчальних симуляцій, наданні зворотного зв'язку та здійсненні рефлексивно-супервізійного супроводу доцільно було б чіткіше окреслити вимоги до його професійно-методичної готовності до такої роботи. Зокрема, варто було б визначити необхідні компетентності викладача та організаційно-методичні передумови ефективного використання розробленого змістово-методичного забезпечення. Така конкретизація сприяла б його подальшому поширенню та адаптації в освітній практиці закладів вищої освіти. Висловлені зауваження мають дискусійний і рекомендаційний характер, не

ставлять під сумнів достовірність одержаних результатів і не знижують загальної позитивної оцінки дисертаційної роботи.

Тамара Поясок, доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри освітніх, математичних наук та інформатики Кременчуцького національного університету імені Михайла Остроградського, **зауваження:**

1. Дослідження має виразний міждисциплінарний характер і поєднує проблематику професійної освіти та психології, що цілком відповідає предмету підготовки майбутніх психологів. Водночас у теоретичній частині значний обсяг матеріалу присвячено власне психологічним характеристикам складних життєвих ситуацій, станам і потребам клієнтів та способам психологічної допомоги. У зв'язку з цим доцільно було б більш виразно окреслити межі психологічного і педагогічного аспектів дослідження та більш концентровано показати, у чому полягає саме педагогічний внесок авторки у розв'язання досліджуваної проблеми в контексті спеціальності 015 «Професійна освіта».

2. У дисертації ґрунтовно розкрито феномен складної життєвої ситуації та систематизовано її основні типи. Водночас друге базове поняття дослідження – «психологічна допомога» – могло б отримати більш чітку концептуалізацію саме в контексті предмета дослідження. Доцільно було б конкретизувати, які види, форми та межі психологічної допомоги охоплено авторським розумінням підготовки майбутніх психологів, а також більш чітко розмежувати психологічну допомогу, психологічне консультування, кризове втручання та психологічну підтримку. Це сприяло б більшій термінологічній визначеності дослідження.

3. У роботі ґрунтовно розкрито авторське бачення структури готовності майбутніх психологів та визначено її компоненти, критерії й показники. Водночас доцільно було б більш системно представити співвіднесення запропонованої структури готовності з нормативно визначеними професійними компетентностями та трудовими функціями психолога. Таке зіставлення дало б змогу більш виразно показати місце одержаних результатів у сучасній системі професійної підготовки психологів та посилити аргументацію можливостей їх використання під час оновлення освітніх програм.

Результати відкритого голосування:

«За» 5 членів ради,

«Проти» – немає.

На підставі результатів відкритого голосування разова спеціалізована вчена рада присуджує **Буртовій Єлизаветі Дмитрівні** ступінь доктора філософії з галузі знань 01 Освіта/Педагогіка за спеціальністю 015 Професійна освіта (за спеціалізаціями).

Відеозапис трансляції захисту дисертації додається.

**Голова разової
спеціалізованої вченої ради**



Наталія Волкова